

0476

01 Ekim 2020

Vâlâ Nureddin ve sanatçı toplantıları

ASLI ESRA ERDOĞAN

Gazete yazarlığı/fıkraçılık, çevirmenlik, şairlik ve roman yazarlığı gibi kalem cepheleri bulunan Vâlâ Nureddin'i bugünün okuru daha çok bir otobiyografi, biyografi ve aynı zamanda hatırat olan *Bu Dünyadan Nâzım Geçti* kitabıyla tanıyor. Vâ-Nû'nun (Vâlâ Nureddin) yazı mirasına baktığımızda, gazete yazarlığı/fıkraçılığının mesaisinin önemli bir kısmını işgal ettiğini görürüz. Ancak bu yazılar henüz arşivlerden çıkarılıp kitaplaştırılmış değil. Gazetelerde unutulmuş metinler üzerinde çalışacak olanlar Vâ-Nû'nun takma adlarla da bazı yazılar kaleme aldığını göreceklerdir. Biz de, onun Kamber ve Yürük Çelebi müstearlarıyla kaleme aldığı sanatçı toplantılarına dair üç yazıyı paylaşacağız."

1901 doğumlu Vâlâ, babasını 11 yaşındayken kaybeder. Galatasaray'da yatılı okur. Savaş yıllarında, yaşatlarının cepheye sevk edilmesi üzerine annesi telaşlanır ve Hilmi Paşa sayesinde Galatasaray Lisesi'nden Avrupa'ya (Viyana Ticaret Akademisi'ne) yollanır. Dönüşte de İtibar-ı Millî Bankası'nda memurluğa başlar. Yusuf Ziya ve Orhan Seyfi'nin beraber neşriyat şirketi kurma tekliflerinin cazibesine kapılarak memurluktan ayrılır. Bu tarihten sonra "yazarlıkta ömür boyu intizamsız bir intizam içinde" yaşar, asıl geçim kaynağı hep yazarlıktır, büyük oranda da fıkra yazarlığı. Diğer geçim kaynağı olarak da yaptığı çevirileri saymak gerekir. *Vakit*, *Akşam*, *Cumhuriyet*, *Köroğlu*, *Havadis*, *Tercüman* yazdığı gazetelerdendir. En uzun dönem yazdığı süreli yayın *Akşam* gazetesidir.

Vâlâ Nurettin mütareke yıllarında 19 yaşındayken, o sıralarda "hececi" olan üç şairle (biri elbette can dostu Nâzım Hikmet, Faruk Nafiz ve Yusuf Ziya) ile beraber Anadolu'ya geçer. Yusuf Ziya ve Faruk Nafiz "secciyesi" oldukları gerekçesiyle gerisin geri İstanbul'a yollanır. İnebolu'da ve Ankara'da kaldıkları günlerde Almanya'dan Anadolu'ya geçen "Spartakist ağabeyler" komünizmin Vâlâ ve Nâzım'ın zihninde yeşermesini sağlarlar. Anadolu'da çeşitli noktalarda vakit geçirirler, Bolu'da öğretmenlik yaparlar; daha sonra tahsillerini tamamlamak, Rusya'da yaşanan devrime yakından tanık olmak ve Kafkasya'daki İttihatçı hareketi gözlemlemek gibi sebeplerle Moskova'nın yolunu tutarlar. Pek çok kişi vardır onlarla aynı yola koyulan. Mesela Şevket Süreyya da eşi ile beraber yola düşenlerdendir. Nâzım ve Vâlâ'nın Tiflis'ten itibaren yol arkadaşları olurlar.

Nâzım Hikmet, Vâlâ Nurettin ve Şevket Süreyya Moskova'da Kutv Üniversitesi'ne (Doğu Ülkeleri Emekçileri Komünist Üniversitesi) yazılırlar. Griptir ki daha sonra, Komünist Üniversitesi mezunu, Kadrocu Şevket Süreyya tek parti iktidarının iç işleri bakanlığını yapacaktır. Aynı yıllarda gazeteye mevzilenmiş Vâlâ'yı ve Nâzım'ın uzun süren mahkûmiyetini düşünürsek herhâlde Şevket Süreyya'nın bu görevine şaşırılmakta haklıyız. "Savrulan, savrulan" mütareke ergenleri. Kutv Üniversitesi uluslararası öğrenci çeşitliliğiyle meşhur bir yer, burada Nâzım ve Vâlâ pek çok yabancı öğrenciyle diyalog kurarlar. Hindli Benerci ve Çinli Siyau Nâzım'ın şiirlerine kahraman olmuş Kutv'dan arkadaşlarıdır.

Pek çok hatıratın, yayımlanan mektuplardan Vâlâ'yla ilgili parçaları bulmak mümkün. Halide Nusret'in *Bir Devrin Romanı* bu kaynaklardan bir tanesi. Hemen hemen yaşlılar Vâ-Nû'yla Halide Nusret. Mütareke dönemi genç okur-yazarları olarak toplantılar düzenlemiş,

mektuplaşmışlardır. Burada yayımlayacağımız yazılarda da kendini gösteren, Vâlâ'nın canlı, işlek üslubu, nüktedanlığı Halide Nusret'in de gözünden kaçmaz: "Gene, şimdi elimin altında bulunan Vâlâ'nın mektuplarına rasgele bakıyorum, aman Allah'ım ne çeşitli konular, ne renkli tasvirler, ne samimi ifade, ne tatlı dedikodular." Vâlâ'nın bu tatlı dedikodu düşkünlüğünün izleri sanatçı toplantıları hakkında yazdıklarında da gözlemlenebilir, bir düğün kameramanı gibi toplantıya gelen isimler hakkında birkaç sırı ifşa etmekten kendini alamaz. 1946 ve 1947 yıllarına ait *Akşam* gazetesinden aldığımız yazılarda Asaf Halet Çelebi, Orhan Veli, Şekip Tunç, Adalet Cimcoz, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Mehmet Ali Aybar, Fikret Adil, Sabahattin Ali, Şevket Rado Vâlâ'nın perspektifine takılan isimlerdendir. Elbette bu yazıların dedikoduyu aşan bir yanı var: 1960 öncesi sanat-edebiyat ortamları hakkında içeriden bir bakış sunulur. Vâlâ'nın aktardığı şekliyle bir toplum/bütün yoktur sanatçıları arasında, herkes küçük gruplar hâlinde oturmaktadır. Kaynaşma, örgütlülük yoktur. Yine de bir araya gelmekten hoşlanan bir topluluk vardır. Tramvay kadar sıkışık bir lokantada saatlerce otururlar, bu bir araya gelmeyi önemsediklerinin kanıtıdır. Ancak, Vâlâ bu toplantılarda hoş vakit geçirmekten öte entelektüel çoklu paylaşımın gerçekleşmediğinden yakınıdır. O ay neler olup bittiğine dair daha çok konuşulması gerektiği üzerinde durur. Bir de yüksek fiyat korkusu vardır toplantılara katılmıyışlardır. Bahsi geçen toplantıların üçüncüsü Tokatlıyan Otel'i'nde gerçekleşmiştir. Tokatlıyan Otel'i'nin yüksek standardı züğürt sanatçıların gözünü korkutur ve toplantıya katılmı her zamankinden az olur.

Vâlâ Nureddin'in bazı sanatçıları tarafından aylık olarak düzenlenen toplantılar hakkında Kamber ve Yürük Çelebi müstearlarıyla kaleme aldığı yazılara geçmeden önce, bu müstearların kime ait olduğuna dair iki kaynağı da ekleyelim. Tuncay Birkan, *Dünya ile Devlet Arasında Türk Muharri'ri*'nde her ikisinin de Vâ-Nû'ya ait olduğunu söylüyor. 16 Ekim 1944 tarihli *Vakit* gazetesinde "Nâmî Müstear"lar başlıklı bir yazı kaleme alan Münir Süleyman Çapanoğlu ise Yürük Çelebi müstearının hikâyeci Hatice Süreyya ve Vâlâ Nureddin; Kanber'in ise Osman Cemal tarafından kullanıldığını yazıyor.

SANATSEVERLER İLK KIŞ TOPLANTISINI BİR LOKANTADA YAPTILAR

Başka meslekten olanların var mı bilmem ama her hâlde muharrirlerin, şairlerin, sanatçıların bir toplantı yeri yok. Son yıllarında aktör Fehimi penceresinin önünde oturur gördüğüm Şehzadebaşındaki "Yavru'nun Çayhanesi" kapanalı kaç senedir oluyor? Gazetecilerin toplanıp havadis mübadele ettikleri İhsan Kiraathanesi'nde şimdi bir marangoz destere sallamak, kereste yontmakla meşguldür. Derbeder şairlerin tercih ettikleri Meserret Kiraathanesi Adliye binası yandıktan sonra adalet kapısında sıra bekleyenler tarafından işgal edilmiştir. Bayezit camisinin arkasındaki Küllük kahvesi yazın hâlâ lâtif bir dinlenme yeridir. Fakat edebiyatçıların toplanma yeri olmak hususiyetini artık kaybetti. Çamlıca'ya çıkmayı yalnız Yahya Kemal göze alıyor. Rumelihisarı'nın çınar altı mevsimi de geçmiştir. Yazın İstanbul'un dört tarafına dağılan sanatkarlar kışın şehre çekilince de topluca buluşmak fırsatını bulamıyorlar.

Muhacir kuşlar

Müsterek arzular nasıl bazan ifadesini bir kişiye bulur da onu harekete geçirirse, sanatseverlerin ara sıra toplanıp bir arada hoşça vakit geçirmek arzuları Fikret Adil'i harekete geçirmiştir. Bazan ayda bazan iki ayda bir edebiyat ve sanatın tanınmış simalarına ve sanatseverlerine birer mektup göndererek erbabı irfanın falan akşam filân lokantada toplanacaklarını haber verir. Bu davetiyelerin bir hususiyeti de herkesin lokantada yeyp içeceği şeylerin parasını kendi cebinden ödeyeceğini küçük bir notla hatırlatmasıdır. Böylece sanatseverler muhacir kuşlar gibi lokanta, bahçe dolaşır dururlar. Toplantılar geçen kıştan beri gayrimuntazam fâsılalarla devam ediyor. Yaz toplantılarının sonuncusu Kalamış'ta, Todorî'nin bahçesinde yapılmıştı. Dalgın bir garsonun hesapları karıştırması yüzünden, o toplantıdaki edebî gösteri yalnız Asaf Halet Çelebi tarafından okunan ve bir Hıristiyan ölüsünün kaldırılmasındaki dualardan adapte bir şiirine inhisar etti idi. Fakat pazartesini akşamı Tepebaşındaki Çarlaş lokantasında yapılan ilk kış toplantısı cidden eğlenceli geçmiştir. Hatta en kalabalığı oldu zannedirim.

Kimler göze çarpıyor?

Kapıdan girince hemen karşıya gelen masada Prof. Mustafa Şekip Tunç oturuyordu. Sağ tarafı ressamlar işgal etmiş. Köşede Nihal Karamağaralı ve Vâlâ Nureddin ile aynı masada sanat mahitimiz tanınmış simalarından Bayan Adalet Cimcoz ve ahbabları göze çarpıyor.